„Een bevend hart en mattigheid der ziel."

Daartoe zult gij onder deze volken niet stille zijn, en uwe voetzool zal geen rust hebben; want de Heere zal u aldaar een bevend hart geven, en bezwijking der oogen, en mattigheid der ziele.
Deut. XXVIII : 65.

Reeds in Mozes' dagen heeft het volk des Heeren bange dagen gekend, die thans soms, en in nog banger bekneldheid, voor ons allen schijnen te herleven. Het was uit het groote volkerenleven, dat deze gemoedsonrust Israel overviel. Op alle manier was Israel in Godvergetenheid vervallen, en de Heere bezocht deze zonde aan zijn volk, door zijn volk goeddeels te verlaten. Zoo toch luidde de voorzegging die te dezer zake reeds vroeg van Mozes uitging: »De Heere zal u aldaar een bevend hart geven, en bezwijking der oogen en mattigheid der ziel". Drie toestanden kunnen hier intreden. De Heere kan zijn volk op 't innigst naar zich lokken en trekken en in heilige gemeenschap brengen, juist zoo als wij zelve het nog pas op ons volzalig Pinksterfeest genoten hebben. Daartegenover staat het vlak omgekeerde, als de Heere onze God zich geheel van zijn volk aftrekt en het aan zich zelf overgeeft. Doch tusschen deze beide in staat dan nog een derde zielsverhouding tot onzen God, die hierin zoo pijnlijk uitkomt, dat 't volk des Heeren zijn God dan nog niet kan loslaten, en nog altoos taalt naar zijn heilige gemeenschap, maar 't slechts zijdelings en zeer gedeeltelijk doet, en voor de teederste aandoeningen feitelijk reeds door zijn God is losgelaten, en 't nu gevoelt hoe de ziel gestadig op en neder slingert. *Verlaten* wil 't volk zijn God dan nog niet, en toch zich geheel overgeven om zijn God toe te behooren, kan het evenmin. Daarvoor is 't te verdeeld en verstrooid, en te weinig door de eere van zijn God overmeesterd. In vergetelheid van zijn God wegzinken kan het niet, en zich met hart en ziel en verstand in de liefde voor zijn God verzinken, kan het evenmin. Het zondige hart trekt op en neder. Nu eens neigt en trekt het weer naar zijn Vader die in de hemelen is, dan weer treden er onheilige momenten in, waarin de ziel haar God geheel loslaat om zich schier onverdeeld aan de wereld over te geven. Maar tusschen die beide uitersten in schuift Gods zoekende liefde dan telkens een halfslachtig willen en niet willen, en het is in die onzekere verhoudingen, dat God de Heere dan tusschenbeide treedt, om 't ons te doen gevoelen, hoe onze God ons met bange verschrikking bezoekt, en als wij afdolen, God ons toch niet wil loslaten. En dan komt 't bij Gods volk juist tot wat Mozes hier ook ons als dreigende verschrikking voorhoudt. Dan toch is het de Heere zelf die ons een bevend hart zal geven, en ons zal doen wegzinken in mattigheid der ziel. Er staat ook als derde nog wel bij, dat er ook bezwijking der oogen mee gepaard kan gaan doch dit past meer op een Oostersch volk, dan op ons Westelijken. We laten het daarom bij die twee eerste bange beklemmingen, dat het hart beven zal, en dat de ziel, in steê van hiertegen met heiligen moed in te worstelen, schier in mattigheid zal bezwijken.

Vooral op de dagen die we zelve thans, met schier alle volken, doorworstelen, is deze ergernis die geheel ons optreden aan den Heilige veroorzaakt, toepasselijk. Ook in voorafgaande jaren hebben we lange dagen van ontzetting doorworsteld, maar die golden slechts voor een bepaald gedeelte van het wereldtooneel, en in den breeder kring van rondsom werd de normale volksvrede gehandhaafd. Toen in 1870 een bange schok heel 't midden van Europa in ontzetting trillen deed, hield toch verreweg het grootste deel niet alleen van de wereld, maar zelfs van Europa er zich buiten. Het gold toen twee mogendheden die 't op leven of dood waagden, maar het overige deel van Europa bekommerde er zich niet om, en in de andere werelddeelen trok men zich het gevaar dát dreigen kon, zelfs niet aan. Ditmaal daarentegen is van zulk een beperking van het krijgstooneel geen oogenblik sprake geweest. Van meet af sloeg de vlam naar vijf, zes kanten tegelijk uit, en in de booze jaren die hierop volgden, zag men zich telkens het kwaad verergeren. Werelddeel na werelddeel zag zich genoodzaakt meê te gaan doen, wijl zijn eigen toekomst op 't spel stond. Van tempering van het euvel was hierbij geen oogenblik sprake. Schier in elk land, waar dan ook schuilend, werd men steeds wilder opgeschrikt door de noodkreet, die tot meêdoen opriep. En het einde was thans reeds, na 4 à 5 jaar worstelens, dat schier geen enkel volk zich er buiten kon houden. Nog wel soms, gelijk dit aan ons land ten deel viel, om zich van het eigenlijke gevecht verre te houden, doch ook al streed men niet meê, geheel de positie ook van ons volk werd toch uit haar voegen gewricht, en nog staat men van allen kant onthutst en verlegen, hoe ten slotte weer vaster en rustiger positie voor het leven der volken zal te herwinnen zijn.

Het is thans zoo juist wat Mozes reeds van ouds profeteerde. Er zou toch in de samenleving der volken allengs een verhouding kunnen intreden, die aller hart van ontzetting en de uitgeputte ziel in verregaande mattigheid zou doen bezwijken. Zonder mis te tasten kan men daarom zeggen, dat er toentertijd voor Israel een toestand intrad, die schier in elk opzicht op wat ons te aanschouwen wordt gegeven, sprekend geleek. Altoos zóó echter, dat er zich één hoogst ernstige uitzondering hierbij aandient, de omvang namelijk van den toenmaligen wereldstrijd geleek van verre niet op wat óns thans overvallen is. In Mozes' dagen bepaalde zich de gansche worsteling tot één hoeksken der wereld, dat met de Middellandsche Zee van meet af in contact was en in contact bleef. Hoe hoog toch ook de golving van de wereldgisting opsteeg, toch is er toen geen oogenblik geweest, waarin men zeggen kon, dat reeds destijds doorworsteld en doorleefd werd, wat ons thans geheel de levensexistentie benauwt. De geheele toestand, die thans de wereld in spanning houdt, vertoont een zoo geheel ontzettend karakter, dat al wat ons voorheen overviel, er van verre niet bij te vergelijken is. Ook óns land gevoelt dit zoo diep om zijn gevaarlijke ligging, juist tusschen drie reusachtige Staatsmachten in Europa, en schier erger en banger nog tusschen drie andere Staatsmachten in Azië. En ook hierbij nu doet zich geheel 't zelfde verschijnsel voor, dat geheel de wereld zich verontrust. Van een volledigen afval van den Heilige is nog geen sprake. Althans niet in Engeland, niet in ons land en niet in Amerika, maar wat elders als toestand intrad, was juist wat hier Mozes als wrake God ons teekent. Los zal de Heere ons niet laten, maar Hij zal ons hart in bevenden toestand brengen, en mattigheid zal de verwatering van het zielsleven kenmerken.

Het komt er nu maar op aan, of we door die beving van ons hart en door die mattigheid van ons zielsleven gewaarschuwd, het oor openen zullen om te luisteren naar wat God de Heere ook ons toeroept. Mag er nu gezegd dat ons hart in bevenden vorm overging en innerlijk voelt hoe 't aan matte krachteloosheid bezwijkt, ook zoo spreekt er dan toch altoos in Gods bestel over ons een zoekende genade. Hoe ook afgedwaald en aan wat ontzettenden noodstand ook ten prooi, toch worden we nog niet losgelaten. Immers het bevende hart en de mattigheid der ziel komt niet van zelf, maar is iets dat de Heere opzettelijk in ons werkt, en in ons werkt uit genade, als om de proef te wagen, wie van de bevolking ook in ons land de hand des Heeren nog omklemmen blijft, om door zijn erbarming en trouw nog uit dezen jammerlijken noodstand gered te worden. Daarin toch, dat God u thans een bevend hart geeft en u bestraft over de mattigheid uwer ziel, spreekt immers louter genade. Sprak in het eeuwig voornemen, dat zich over u verwezenlijkt, niet anders dan de finale ondergang dien ge tegemoet gaat, zoo zou er geen *bevend* hart gegeven worden, doch zou veeleer een valsche gerustheid zich van uw hart meester maken. Zie 't maar aan, hoe er van ongeloovige zijde op alle manier gejuicht wordt. Daar toch heet 't dat er van spanning geen sprake is, doch dat we veeleer prachtige tijden tegengaan, waarin zooals nimmer voorheen blijken zal, hoe eenig heerlijk ons menschelijk geslacht zijn eigen toekomst, zoo 't maar vrij wordt gelaten, beheerschen kan. De Communisten gaan zelfs nog verder en prediken het heil, dat uit algemeenen menschenmoord zou moeten dagen. Doch juist tegenover al deze helsche uitspraken stelt Gods Woord u reeds van Mozes dagen af de heel uw ziel weer opbouwende profetie dat Hij uw hart zal doen beven, en dat die beving uw hart weer bezielen zal.

Dr. A. K.

Veertigste Jaarlijksche Samenkomst

der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden Grondslag.

II.

Wetenschappelijke samenkomst.

Des middags kwam aan de orde het door Dr. K. Dijk, van 's Gravenhage, belichte vraagstuk, dat zoo actueel is in het huidige kerkelijke leven, o. m. door het gravamen van Dr. C. M. Buizer, te Middelburg, nl. of de „veelvormigheid" der Kerk in overeenstemming, dan wel in strijd is met de Ned. geloofsbelijdenis. Dr. Dijk merkt dienaangaande op:

Onder de vele vragen, die in de laatste tijden het Gereformeerde leven beroeren, neemt het kerkelijk probleem een niet geringe plaats in, en het is met name de quaestie van de pluriformiteit, welke de gedachten bezig houdt. Over de pluriformiteit zelve heerscht geen verschil, en zij wordt algemeen aanvaard, doch wel is de vraag aan de orde gesteld of deze veelvormigheid in overeenstemming is met de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, en dit vraagstuk is tot een actueele quaestie in de Gereformeerde Kerken geworden door het bekende gravamen-Buizer. Over dit geding handelt dit referaat, en het wil zich in het bijzonder bepalen bij de stelling, welke in art. 28 der Geloofsbelijdenis voorkomt, dat er nl. „buiten de Kerk geen zaligheid is." Vooraf zij op een drietal zaken de aandacht gevestigd. Ten eerste mag niet vergeten worden, dat de drie formulieren van eenigheid geen academisch-wetenschappelijke verhandelingen zijn, en geen precies-geformuleerde dogmatische definities geven. In de tweede plaats moet bij de bestudeering der Confessie ernstig rekening gehouden worden met het historisch milieu, waaruit dit belijdenisschrift is opgekomen, en ten derde dient wel in het oog gehouden dat de beschouwing van Guido de Brès niet op zichzelve staat, doch ten nauwste samenhangt met en wortelt in den geestelijken gedachtenkring, waarin deze opsteller leefde.

Wat dien gedachtenkring aangaat zij eerst opgemerkt, dat de Hervormers positie moesten innemen tegenover Rome, welke zichtbare en onzichtbare Kerk vereenzelvigde, en de zaligheid aan het instituut bond. Met die Kerkidee heeft de Reformatie geheel gebroken, want indien Rome gelijk had, zouden de Hervormers zich van de Christelijke Kerk afgescheiden en een nieuwe Kerk gesticht hebben, wat zij niet wilden noch bedoelden. Daarom onderscheidden zij tusschen de zichtbare en onzichtbare zijde der Kerk, en verlieten tevens het Roomsche standpunt, dat de zichtbare Kerk in het instituut deed opgaan, zoodat zij Rome's exclusivisme vermeden, en de stelling dat er buiten het Kerkelijk instituut geen zaligheid is, konden bestrijden. Toch is deze uitdrukking ook door hen gebruikt, en wel in de eerste plaats bij Luther, wien de Kerk meer tot een heilsinstituut dan tot een heilsgemeinde geworden is. Bij hem komt alles aan op de bediening der genademiddelen, en waar buiten het Woord en buiten het Evangelie van Christus er geen zaligheid is, kan van de Kerk, die dat Woord predikt, gezegd worden, dat buiten haar de zaligheid niet gevonden wordt. Met deze bewering bindt Luther echter de genade niet aan een bepaald instituut, maar legt allen nadruk op de hooge beteekenis van de prediking des Woords voor het heil der zielen.

Zwingli heeft evenmin de zaligheid beperkt tot een Kerk, want zelfs de kinderen der heidenen zijn niet per se van de zaligheid uitgesloten, terwijl Calvijn's beschouwing, wat dit punt betreft, zich in dezelfde lijn beweegt, doch dieper op de quaestie ingaat. Hij neemt zijn uitgangspunt in de eene Kerk, het mystieke lichaam van Christus, dat een zichtbare en onzichtbare zijde heeft, en welke zichtbare openbaring optreedt in het instituut, in de plaatselijke Kerken en in de ecclesia universalis, die verder reikt dan den institutairen vorm. Op welke zijde der Kerk heeft nu de uitdrukking: Buiten de Kerk geen zaligheid, welke men ook bij hem vindt, betrekking? Niet alleen op de onzichtbare en niet slechts op het lichaam van Christus, maar evenzeer op de zichtbare zijde, gelijk hij in de Institutie duidelijk uitspreekt. Doch daarmede bedoelt hij allerminst de zaligheid te beperken tot en op te sluiten in een bepaald instituut; hij heeft de Ecclesia universalis op het oog, d. i. de zichtbare openbaring in geloof en wandel, en de prediking des Evangelies in het algemeen, welke niet slechts van een instituut uitgaat. Daarom mag ook de scherpe onderscheiding, die hij tusschen de ware en de valsche Kerk maakt, niet zoo opgevat worden, alsof de Roomsche Kerk *de* valsche en de Gereformeerde Kerk *de* ware Kerk zou zijn, doch hij heeft in die kenmerken den maatstaf willen aangeven, waarnaar wij de zuiverheid der Kerk hebben te beoordeelen. Dit wordt voornamelijk hierdoor bevestigd, dat Calvijn tegenover andersdenkenden, en met name tegenover de Lutherschen en Roomschen, zeer ruim en mild van hart is geweest, en aan deze laatsten nimmer het praedicaat christelijk ontzegd heeft. Iets anders is het, of wij ons in onzen tijd niet eenigszins anders zouden uitdrukken, en duidelijker de onderscheidingslijnen zouden aangeven, doch daaruit mag en kan niet geconcludeerd worden, dat Calvijn's kerkidee, wat het punt der veelvormigheid aangaat, tegen de Heilige Schrift zou strijden.

Hetzelfde gevoelen vinden we ook in de Gallische confessie en Bullinger's beschouwing wijkt hiervan niet veel af, terwijl de Nederlandsche Geloofsbelijdenis zich in dezelfde lijn beweegt. Zij begint in art 27 met te omschrijven wat we onder de Kerk te verstaan hebben, en wat bedoelt ze daar? Volgens het oordeel van Maresius, Doedes, Hoedemaker, Kuyper Sr., Bos e. a. de onzichtbare, algemeene Christelijke Kerk, en de verschillende uitdrukkingen in dit artikel laten geen andere verklaring toe. Alle praedicaten, die hier gebezigd worden, wijzen op de algemeene Kerk, en de tijdsbepaling, dat zij van het begin der wereld geweest is en tot den einde toe zijn zal, kan niet op het instituut betrokken worden. Ook behoeft de uitdrukking: „in de oogen der menschen" ons niet te binden aan de zichtbare Kerk, omdat de Brès daarin alleen heeft willen zeggen, dat Gods Kerk nooit ondergaat, ook al zien wij ze niet, en dit artikel geeft dus een omschrijving van de Kerk als lichaam van Christus, afgedacht van haar zichtbare of onzichtbare zijde.

In art. 28 komt de uitdrukking voor: buiten de Kerk geen zaligheid, en met die Kerk is eerst het corpus mysticum Christi bedoeld. Maar daarbij mogen we niet blijven staan. In dit artikel heeft de Brès het niet alleen over de onzichtbare, doch ook over de zichtbare zijde der Kerk, en zinspeelt hij zelfs op het institutaire leven, waar hij handelt over de onderwijzing en tucht, die in de Kerk gevonden worden. Geldt nu ook van haar dat er buiten de Kerk geen zaligheid is? Ja, in zooverre nl. Christus de onzichtbare Kerk vergadert door den Dienst des Woords en deze prediking des Evangelies plaats vindt in de zichtbare en zelfs institutaire openbaring der Kerk. In deze opvatting huldigt de Brès geheel en al de meening van Calvijn, en, al zijn er op den regel van de prediking des Woords tal van uitzonderingen, hij rekent met den regel, en laat zich met de excepties niet in. Art. 28 geeft geen enkele reden aan, om het axioma: buiten de Kerk geen zaligheid, op het instituut te betrekken, ook niet, wanneer hij zegt dat de geloovigen zich bij de ware Kerk, bij de zichtbare openbaring van Christus' lichaam hebben te voegen. Want gesteld dat hij hiermede de Geref. Kerk heeft bedoeld, gaat hij in geenen deele te ver, daar wij toch de pretentie mogen voeden, dat ieder, die Christus als Koning erkent, zich bij dat instituut heeft te voegen, hetwelk het meest overeenkomt met Gods Woord.

Deze exegese is met art. 29 niet in strijd. Daarin noemt de Brès de kenmerken der ware en valsche Kerk, en ook hij stelt deze beide niet als feit, doch wijst het ideaal en den vorm aan, die aan de beoordeeling der Kerk moet ten grondslag liggen. Wel ontleent hij door zijn kenschetsing der valsche Kerk de trekken aan de werkelijkheid zijner dagen, doch hij wil niet ten diepste een feit constateeren, doch een regel aangeven, en die regel en geen enkel kenmerk is in strijd met de Heilige Schrift. Natuurlijk is het niet de bedoeling van den opsteller om de lijnen zoo strak te trekken, dat iedere Kerk, welke niet volkomen met dit ideaal overeenstemt, als valsche Kerk gebrandmerkt moet worden, doch hij heeft het ideaal geteekend, zonder op gradaties en trappen in zuiverheid of onzuiverheid in te gaan. Ook is het niet noodzakelijk aan te nemen, dat de Brès uitsluitend aan de Gereformeerde en Roomsche Kerk gedacht heeft, en allerminst mag hem verweten worden, dat hij de zaligheid beperkt heeft tot het Gereformeerde instituut. Daarmede is zijn eigen levenspractijk en verzoeningsgezindheid tegenover de Lutherschen in flagranten strijd, en daarin zou hij afwijken van het algemeen gevoelen der Hervormers.

Om deze redenen kan in de verschillende artikelen der Geloofsbelijdenis, die over de Kerk handelen, onder het woord Kerk niet telkens precies hetzelfde verstaan, en moet bij ieder artikel nauwkeurig onderscheiden worden. Van een veroordeeling der pluriformiteit is derhalve geen sprake, al wordt deze niet expressis verbis geleerd; de Confessie laat zo toe, en dat is voor ons hoofdzaak. Daarom is de Geloofsbelijdenis ook zonder eenig gravamen door de verschillende Synodes aanvaard, en tegenover de bedenkingen der Remonstranten, welke ook deze artikelen bestreden hebben, is door de Dordtsche Synode eenparig verklaard, dat in de Belijdenis niets gevonden werd, wat met Gods Woord in strijd zou zijn. De Gereformeerde Kerken hebben nimmer de pretentie gevoerd de alleen-ware, of alleen-zaligmakende Kerk te zijn, hetgeen getuigenissen van Datheen, Junius, Walaeus, Turretinus, Hoornbeek, Vitringa, Bavinck e. a. bevestigen. Daarom is op dit punt geen wijziging der Belijdenis noodzakelijk, en als de Gereformeerde Kerken zich over de quaestie der pluriformiteit uitspreken, dienen zij zich tevens met alle kracht te keeren tegen elk Kerkelijk indifferentisme, dat de zuiverheid van het instituut veronachtzaamt.

Dr. Buizer, die tot zijn spijt de vergadering niet kon bijwonen, kwam bij ingekomen schrijven op tegen de voorstelling, dat in Art. 27—28 sprake zou zijn van een verschillende interpretatie van het begrip Kerk. Ongerijmd achtte hij het in Art 28 van tweeërlei Kerk te spreken. De Heilige Schrift drukt zich — dus Dr. B. — nergens negatief uit t. a. v. de Kerk. Hij wilde dan ook aldus lezen: „geen heil anders dan door Christus". De Reformatoren hadden te krasse uitspraken gegeven. Dr. Buizer meende, dat de Reformatoren in onze Confessie uitspraken: „buiten de Geref. Kerk geen zaligheid".

Dr. Geelkerken bracht als eerste opmerking in het midden, dat we ons moeten wachten om in de Belijdenis een uitlegging in te leggen van dezen tijd. We vinden in de Confessie evenmin een oplossing over de veelvormigheid der Kerken als b.v. over het vliegwezen. Onze Belijd. verheft zich niet boven het onderscheid tusschen organisme en instituut, maar neemt de Kerk als eenheid, als ideaal en werkelijkheid. Verder vroeg Spr.: kunnen wij nog staan op den grondslag van de historische weergave der vaderen? Wij staan nu voor de mislukking van het practisch in stand blijven der eenheid. We moeten treuren over het gemis aan eenheid, en met de pluriformiteit geen genoegen nemen. Dr. A. Kuyper Sr. sprak over een eenheid, al was deze maar foederatief. Is de Confessie bindend voor ons, gezien de historische interpretatie of wat betreft de opvatting, die wij ervan hebben. Spr. meende dat het nu de tijd is niet voor algemeenheden, maar voor practische belijning.

Dr. Dijk wees er op, dat onze Confessie niet op zichzelf staat, en dat Calvijn de zichtbare Kerk onderscheidt in universeele en afzonderlijke kerken. Verder, dat in onze Belijdenis er ook over gesproken wordt hoe de kerk behoort te zijn, niet slechts hoe zij is. De vraag: heeft de Belijdenis voor ons historisch of dogmatisch gezag zou Spr. anders willen stellen, nl. zóó: heeft de Belijdenis voor ons dogmatisch gezag of niet? En dan was de overtuiging van Ref.: Ja, zij heeft dogmatisch gezag ook voor ons. Wat de Pluriformiteit betrof, deze was er toch ook in den tijd der Reformatie: Lutherschen èn Gereformeerden vormden toch tweeërlei groep! Eenheid was er toen ook niét. De bedoeling van het referaat was aan te toonen, dat onze Belijdenis met haar: „buiten de kerk geen zaligheid" geen exclusivisme aanhangt. Blijkt, dat de Belijdenis niet ingaat tegen de H. S.

Prof. H. H. Kuyper gaf een breede historische toelichting, waarin hij aantoonde hoe de tijd der Reformatie geenszins exclusief was geweest. Zwingli had de Lutherschen erkend als een Christelijke Kerk. Zelfs Rome hangt het exclusivisme niet aan. De Reformatie kwam met plaatselijke Kerken, de autonome Kerk van Zürich, Bern, etc. Er bestond toen niet de gedachte aan één genootschap. De Pluriformiteit is reeds in de Ie periode behandeld. De Geref. hebben in Genève zelfs een metropolitaan der Grieksche Kerk gehad om contact met elkaar te zoeken. Zeker zouden wij in dezen tijd de Confessie ruimer opstellen.

Ds. Brussaard achtte een gravamen tegen deze art. geheel overbodig. In den tijd van onze Belijdenis hoopten zij nog op eenheid — wij moeten nu de Pluriformiteit aanvaarden, zij het met strijd; en wij moeten voor de eenheid strijden. Hieruit volgt: Pluriform. wordt een erkennen: daar is ook een Kerk des Heeren. Dan: in de zuiverste Kerk kan de valsche Kerk (gedacht als hierarchisch doorwerksel) schuilen. En eindelijk: we moeten de eenheid zoeken van die van Christus zijn. Nu gaan wij steeds verder van elkaar.

Dr. Hepp legde er nadruk op, dat we bij de Confessie niet kunnen volstaan met een historische (zooals Dr. Dijk doet), noch met een logische (aldus Dr. Buizer), maar met als derde erbij: de psychologische interpretatie. Wij moeten hebben een synthetisch kerkbegrip.

Dr. Dijk beantwoordde met een enkel woord de sprekers, er op wijzend, dat we valsche Kerk èn hierarchisch systeem niet mogen vereenzelvigen. Spr. achtte het gevaar grooter dat we de grenzen verliezen, dan dat we de eenheid uit 't oog raken.

Prof. Bavinck sprak het slotwoord, waarbij hij bezwaar maakte tegen de uitdrukking: Pluriformiteit der Kerken, omdat men er uit kan afleiden, dat de verschillende Kerkvormen gelijk recht van bestaan zouden hebben. Al erkent men de vormen, dan kunnen wij toch b.v. Rome niet met de Geref. Kerken op één lijn stellen. De Mis blijft voor ons „een vervloekte afgoderij". Evenmin als op staatkundig terrein kunnen we hier uit met de historische interpretatie, maar ook niet alleen met de contemporaine verklaring. En eindelijk: in de Confessie komt voor één Kerkbegrip tegenover de valsche Kerk, die voor haar indentiek was met Rome, zooals dit reilde en zeilde. Voor ons is Rome thans voor een groot deel veranderd. De ware Kerk is hier als een geheel genomen als *idee*.

Door het Studenten-studiefonds werd na afloop der Wetenschappelijke samenkomst een vergadering gehouden onder leiding van Prof. Dr. G. Ch. Aalders. Het verslag over 1919 luidde niet zoo gunstig, maar de vooruitzichten wezen op krachtiger actie. Herinnerd werd aan het doel van het fonds 1920 om op 20 October f 50.000 als jubileumgift bijeen te hebben. Besloten werd voort te gaan met het oprichten van hulpvereenigingen voor het Studiefonds.

De Bidstond.

Na eenige uren verpoozing in de zoo schoon gelegen bloemenstad, gingen we op naar de Noorderkerk, waar onder leiding van Ds. R. E. van Arkel, van Soest, het goede voor onze Vrije Universiteit van het aangezicht des Heeren gesmeekt zou worden.

Het kerkgebouw was flink bezet. Mèt bestuurderen, hoogleeraren, oud-discipelen en studenten, leden en begunstigers der V. U. toonden ook velen uit Haarlem's gemeente belangstelling. De samenkomst werd geopend met het zingen van Ps. 89 : 3, voorgelezen werd Ps. 90, het „Onze Vader" gebeden, en daarna ving Ds. Van Arkel zijn gloedvolle rede aan. Als vanzelf beschouwde hij het dat het jubileerend karakter der jaarvergadering ook zou uitkomen in dezen wijdingsstond. Onze God hield de Hoogeschool niet slechts staande, maar deed haar toenemen in bloei en beteekenis. Daarvoor past bij de smeeking dank. Met opzet voegt spr. er bij stillen dank, want aan onzen dank kleeft een zekere weemoed. De mannen, die de hoogeschool hebben gesticht, zijn al goeddeels ons ontvallen, een tweede geslacht trekt verder. We herinneren ons den tijd van de vorige jaarvergadering te Haarlem, en bij het weer doorleven van die samenkomsten rijzen voor onze heugenis op de gestalten van verschillende mannen die niet meer zijn en ook van den „grooten oude", die toen nog de leiding had — en welk een leiding! — en toen nog eenmaal ons voorhield: het geloofsstuk. Wel is het leven hem nog gespaard, maar de bladeren vallen. Weemoed vervult bij de gedachte daaraan onze ziel. Maar laat 't niet overheerschend worden. Want dan zouden we met te slappe handen de erfenis der vaderen moeten aanvaarden, en hoe zou dat kunnen bij een geloofsstuk!

Trouw hebben verdere geslachten voort te arbeiden aan hun werk en aan zulk een stemming past zich aan de bede die Spr. genomen denkt uit het hart van het oude geslacht, de bede van Mozes, de man Gods, uitgesproken aan het einde van veertig jaren in de woestijn: Ps. 90 : 16 en 17 „Laat uw werk aan uwe knechten gezien worden, en uwe heerlijkheid over hunne kinderen. En de liefelijkheid des Heeren onzes Gods zij over ons; en bevestig gij het werk onzer handen over ons, ja, het werk onzer handen, bevestig dat".

Voor spr. verder ging, zongen we eerst Ps. 90 : 1 en 9, en daarna werd de positie van Mozes geteekend. Alles schijnt aan het einde van de 40 jaren in 't zand der woestijn te verzinken. Mozes staat tusschen de graven en vraagt zich af of dit 't einde zal zijn van Israël, van Gods volk. Maar Mozes zou geen man Gods zijn, als hij geen uitweg wist, als hij niet wist te bidden tot Hem, die van geslacht tot geslacht een toevlucht is geweest voor de zijnen, en van 't vergankelijke grijpt hij dan 't vaste. Doen ook wij dat, dan is er plaats voor gebed, staan wij op Mozes' standpunt dan kunnen wij ook Mozes' gebed gebruiken tot toeleiding tot het gebed voor onze Geref. Hoogeschool. In meer dan één zin hebben ook wij nu in de wisseling der geslachten, in de kentering der stroomen en in 't opkomen van de verschillende denkbeelden bij een jonger geslacht, voorbeelden die ons dringen op God toe te loopen. Zeker, wanneer we bidden dat de Universiteit hare roeping mag vervullen in die kentering en wisseling der stroomen, is er ook beschaming over zooveel waardoor we deze heerlijke gave hebben ontluisterd. Maar met die bekentenis zal ook het rechte gebed kunnen uitbotten en bloeien, dan komt het gebed uit de diepte van de ziel, dan valt alles voor ons weg, dan hebben we geen persoonlijke belangen meer, dan zien we maar één ding, en dat één is: „Uw werk, O! Heere, en Uw heerlijkheid". O! dat we voor het minst die overtuiging van de ouderen overnamen: Uw werk, O! Heere. Indien we in die overtuiging niet meer staan, dan is het uit, laat ons dan onze Universiteit maar afbreken, dan is de geur van het werk weg, dan is het zout uit ons gebed, en dan is ook verbroken de gemeenschapsband in de opvolging der generaties.

Na deze ernstige toespraak, met stille aandacht aangehoord, werd in vurig dank- en smeekgebed voor Vereeniging en hoogeschool voorgegaan, en nadat vervolgens gezongen was Ps. 66 : 10 werd onder den indruk van dit woord het kerkgebouw verlaten.

Door de goede zorgen van de Regelingscommissie waren velen daarna nog eenigen tijd gemeenschappelijk saam in de bovenzaal van „De Kroon".

De Jaarvergadering.

Op Donderdag 1 Juli bracht de jaarvergadering ons in het Brongebouw saam. Uit tal van plaatsen van het vaderland waren ze opgekomen, de vrienden en vriendinnen onzer Hoogeschool en vulden de zaal voor een goed deel. Onder de verschillende vooraanstaande mannen, die wij opmerkten, behoorde ook de oud-Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië, de heer A. W. F. Idenburg.

Prof. Dr. F. W. Grosheide, aan wien de leiding der jaarvergadering was opgedragen, las, nadat aangeheven was Ps. 75 : 1, den 96en Psalm en ging voor in gebed.

Al zijn we bijeen als jaarvergadering der Vereen. voor Hooger Onderwijs op Geref. grondslag — aldus de Voorzitter — zoo is het toch zeker niet verkeerd, als het openingswoord zich vooral bezig houdt met de V. U., vooral op deze vergadering, die vooraf gaat aan de herdenking van het 40-jarig bestaan onzer hoogeschool. Op zulk een vergadering past allereerst dank aan God, dat Hij de V. U. staande hield en zelfs zeer heeft uitgebreid, zoodat we met moed de toekomst kunnen tegen gaan. Veertig jaar is voor het leven van een hoogeschool wel niet veel, maar noopt toch om te overdenken den weg, dien de Heere ons heeft geleid. We kunnen zeggen, dat de V. U. levensvatbaarheid heeft getoond; nu de eerste generatie grootendeels weg viel, kwam er een tweede, die ook pal staat voor de V. U.

Een geschiedenis van de V. U. te geven, is thans niet noodig. Het werd op uitnemende wijze gedaan door Prof. Dr. J. Woltjer op de jaarvergadering te 's-Gravenhage in 1905, en het zou de moeite niet loonen thans alleen over de laatste 15 jaar te gaan handelen. Daarom slechts een enkele historische herinnering, waarbij zich wel het meest aan ons opdringt, dat Z. Excell. Dr. A. Kuyper den veertigjarigen leeftijd van zijn kindeke mag beleven, hij met Prof. Fabius de eenige hoogleeraren, die van de stichting der Universiteit af tot nu toe door God zijn gespaard.

Wanneer we nu dus terugzien, dan moeten we ook zeker spreken van teleurstellingen. De V. U. werd gesticht met het zeer hooge ideaal de wetenschap te beoefenen in nationalen zin en zoo heel het volk ten zegen te zijn. Niet alles is daarvan uitgekomen. Trouwens dat zou niet kunnen in een zondige wereld, terwijl bovendien Gods Woord ons steeds weer herinnert, dat de arbeid in Gods Koninkrijk in de wereld met veel tegenspoed zal hebben te kampen. Van teleurstelling kan vooral gesproken in drieërlei zin. De V. U. is nog altijd niet geworden het vereenigingspunt van alle Gereformeerden, zij het dan dat verschillende gebeurtenissen op Staatkundig en Kerkelijk terrein daaraan groote schuld hebben. En omdat de V. U. nog niet de sympathie van alle Gereformeerden heeft, heeft ze zich ook nog niet zoo kunnen uitbreiden, als wel wenschelijk was. In de tweede plaats is geklaagd over den arbeid der V. U. Er zouden niet genoeg boeken zijn verschenen, er zou niet genoeg leiding zijn gegeven enz. Die klachten zijn wel te begrijpen, vooral met het oog op wat bij de propaganda voor de V. U. wel in uitzicht is gesteld. Toch moet men de zaken ietwat anders bezien. De eerste generatie van hoogleeraren heeft toch zeker niet stil gezeten, de tweede begint pas. Dan kan niemand ontkennen, dat de beteekenis van het Geref. beginsel voor de wetenschap en de praktijk door de V. U. voortdurend is aangetoond en dat is van meer waarde dan b.v. het geven van een handboek, dat ook veel feitenmateriaal moet meedeelen, dat voor ieder hetzelfde blijft. En wat de praktijk betreft, de praktijk wordt nooit door een stelsel gemaakt kant en klaar, het stelsel gaat langzamerhand invloed oefenen op de praktijk en oefent er kritiek op. In die richting heeft toch ook de V. U. gewerkt. De ergste teleurstelling is misschien, dat aan de V. U. ge-

bleken is, hoe eenheid van beginsel niet steeds leidde tot eenheid van handelen. Afgezien nu van bijoorzaken moet gezegd, dat zulk een eenheid nooit te bereiken is. Ieder is in een zondige wereld eenzijdig en hoe verder men van het middelpunt komt, hoe grooter de kans wordt op verschil.

Doch er is ook groote reden om te danken, groot is de zegen die door de V. U. is verspreid. Ze is centraal punt geweest, waarvan kracht uitging naar alle richtingen. Ze heeft leerlingen geleverd, die tot allerlei ambten zijn gekomen in Staat, Kerk en Maatschappij. Er is een heel geslacht van leiders gekweekt en de invloed daarvan op het volksleven is onberekenbaar. Doch ook op het engere gebied der wetenschap werd de arbeid der V. U. van groote beteekenis. Men heeft weer leeren zien, dat inderdaad de wetenschap van beginselen uitgaat, bewust of onbewust. Er is geen neutraliteit. En dat niet alleen, maar de overzijde moet zoo langzamerhand erkennen, dat er ook nog wel een Geref. wetenschap is, althans dat Gereformeerden nog wel aan wetenschap konden doen. Daarmee hangt weer samen, dat men hoogleeraren en leerlingen van de V. U. is gaan gelijkstellen met die van andere hoogescholen en dat men hun hulp bij allerlei gelegenheden inroept.

Op een feestdag wil men ook gaarne vooruitzien. Wel is de toekomst voor ons verborgen, maar we mogen ons toch afvragen, wat zal er in de naaste toekomst van de V. U. worden gevraagd. De antithese vertoont zich steeds duidelijker en dat eischt van de V. U. steeds beter in het licht stellen van haar beginselen, steeds meer laten zien, hoe de wetenschap, die God verlaat, niet brengen kan dan ellende. Vooral komt het aan op positieven arbeid. Die is niet zonder waarde, ook al zouden we onze ideeën nooit kunnen verwezenlijken. Want ons schema moet ons vooreerst altijd weer het ideaal wijzen, waarnaar we hebben te streven, dan als richtsnoer dienen om wat is en wordt te beoordeelen. Er zou over de taak van elk der faculteiten in de toekomst veel te zeggen zijn, hier slechts iets. Over de medische faculteit spreken we thans niet, omdat dit onderwerp heden afzonderlijk aan de orde komt. De litterarische faculteit zal zich vooral hebben bezig te houden met de opleiding van leeraren voor de talrijk komende Christelijke Hooger Burgerscholen, die het al te veel aan goed personeel ontbreekt. Daarvoor is ook spoedig noodig een wis- en natuurkundige faculteit. De theologische faculteit zal zich hebben bezig te houden met de vele vraagstukken, die thans onder de Gereformeerden aan de orde zijn, m.n. met het vraagstuk van de Schrift en het getuigenis des Heiligen Geestes, opdat daarover na verloop van tijd de Kerken haar belijdenis kunnen geven. Dan zal ze een waakzaam oog moeten hebben in verband met de hier en daar ontwakende begeerte naar religie, om die te wijzen op het Woord van God. De rechtsgeleerde faculteit heeft de zware taak toetsend en sturend in te werken op het Staatkundig en maatschappelijk leven. Misschien kan ze meewerken om uit den chaos, waarin we ons thans bevinden op menig terrein, straks een beteren toestand te doen komen.

Strekke deze vergadering onder den zegen des Heeren tot meerderen bloei van de V. U, en zoo tot eere van Gods naam.

Met warme instemming werd het openingswoord begroet. Vervolgens stelde de voorzitter het agendum aan de orde. Met leedwezen werd kennis genomen van een ingekomen mededeeling van verhindering van den President-Curator, Ds. B. van Schelven, wiens toewijding en liefde voor de Hoogeschool met veel waardeering door den voorzitter herdacht werd en voor wiens herstel uit krankheid de beste wenschen werden uitgesproken.

Voor het stembureau werden als leden aangewezen de heeren Mr. G. H. A. Grosheide Jr., J. C. van Schaick Jr. en Arie Verduin.

Na afwikkeling van verschillende huishoudelijke zaken, werd voorlezing gedaan van een gunstig rapport van de Commissie van Toezicht over de rekening van 1919.

Prof. Fabius maakte enkele opmerkingen naar aanleiding van het jaarverslag. Allereerst herinnerde Spr. er aan dat de benoeming van Mr. W. Zevenbergen tot hoogleeraar reeds in 1918 was geschied. Voorts waardeerde hij dat in het jaarverslag overwogen werd om in de stijgende kosten, met name door de Medische faculteit veroorzaakt, te voorzien, maar nu daarbij als oplossing werd aangegeven om de hulp der Overheid in te roepen, meende Spr. te moeten opmerken dat het vraagstuk, daarmede aangeroerd, niet alleen van financieelen aard was, maar er ook wel op diende gelet te worden of bij het vragen van zoodanige hulp geen gevaar kon ontstaan voor het geestelijk karakter der V. U. Spr. gaf daarom in overweging, alvorens stappen bij de Overheid te doen, eerst deze zaak nader onder de oogen te zien.

In de vacature door periodieke aftreding van den heer Th. Ruys Gzn. ontstaan, werd tot bestuurlid der vereeniging gekozen de heer J. H. de Waal Malefijt, van Katwijk a. Zee en in de plaats van den heer J. Balhuizen tot lid der commissie van toezicht op het geldelijk beheer de heer L. C. Lindeboom, te Amsterdam.

Dank werd door den voorzitter uitgesproken voor den arbeid door de aftredende heeren in de afgeloopen periode verricht.

Besloten werd tot het zenden van telegrammen aan H. M. de Koningin, aan Dr. A. Kuyper en Ds. B. van Schelven.

Aan H.M. de Koningin werd geseind:

De Vereeniging voor H.O. op Geref. Grondslag in jaarvergadering te Haarlem bijeen, biedt Uwe Majesteit haar eerbiedige hulde aan en bidt haar toe, dat het de Heere moge behagen haar tot in lengte van dagen te zegenen ten bate van land en volk.

Aan Dr. A. Kuyper:

De jaarvergadering der Vereen. voor H.O. op Geref. Grondslag, heden te Haarlem bijeen, herdenkt dankbaar, hoe God u de gedachte in het hart gaf om voor 40 jaar de V.U. te stichten en dat Hij u genade gaf tot op heden getuige te zijn van den bloei der Hoogeschool.

Aan Ds. B. v. Schelven:

De jaarvergadering der Vereen. voor H.O. op Geref. Grondslag nam met leedwezen kennis van uw schrijven, bidt God dat Hij u weldra herstel schenke en ook sterke tot den arbeid voor de V.U.

Van het Paleis het Loo kwam op 2 Juli het volgende antwoord in van den adjudant van dienst:

Ingevolge de bevelen van H.M. de Koningin heb ik de eer aan de Ver. voor H.O. op Geref. Grondslag hoogstderzelver bijzonderen dank te betuigen voor de aangeboden hulde en toegebeden langdurige regeering, neergelegd in het telegram van gisteren, H.M. aangeboden ter gelegenheid van de jaarvergadering gehouden te Haarlem.

Dr. Kuyper antwoordde aan Prof. Grosheide:

Uw zoo bezielend telegram bereikte mij gisteren te laat, om het nog naar Haarlem te beantwoorden. Richte zich daarom mijn dank tot u persoonlijk in Amsterdam. Niet gering was mijn teleurstelling, dat ik op dezen dag van dankbaar herdenken niet in uw midden kon zijn. Doch juist daarom was de verkwikking zoo verrassend, dat men in mij den stichter der Universiteit nog bedenken bleef.

Vervolgens kwamen in bespreking plannen aangaande de Medische faculteit. Prof Dr. L. Bouman, die over dit belangrijke onderwerp een inleiding hield, maakte de volgende opmerkingen:

In verband met de hooge kosten, die verbonden waren aan eene uitbreiding van de Medische Faculteit, zijn er altijd onzerzijds bezwaren geweest, om met plannen voor den dag te komen.

In een rapport, dat in Mei 1914 verscheen, is reeds gewezen op de wenschelijkheid van uitbreiding dier faculteit en werd zelfs een voorloopige kostenberekening gemaakt. Gedurende de oorlogsjaren kon in het geheel niet gedacht worden aan deze uitbreiding. We meenen nu echter dat de mogelijkheid daarvoor volstrekt niet uitgesloten is. We vinden toch in het verslag van de Commissie tot regeling der Ziekenverzorging in Art. 39 dat ten behoeve van Ziekeninrichtingen, die toegelaten zijn als Fondsziekeninrichting, uit 's Rijks kas een bijdrage wordt toegekend ter bestrijding van de kosten, die ze hebben te maken en in Art. 40 dat een bijdrage uit 's Rijks Kas wordt toegekend ter bestrijding van de bouw- of uitbreidingkosten, nog nader aldus omschreven, „dat onder die kosten zijn bedoeld, die van aankoop van terreinen en bovendien de uitgaven voor de eerste inrichting". Nu we hopen mogen, dat deze voorstellen door den Minister zullen worden overgenomen, meen ik dat we nu zoo spoedig mogelijk met plannen voor een nieuw ziekenhuis moeten komen, waarbij gerekend wordt op 200 bedden en waarbij de kosten op 10.000 gulden per bed moeten worden geschat. Aan zulk een nieuw ziekenhuis zou een internist en een chirurg moeten worden verbonden. Reeds nu zou het gewenscht zijn, niet een beperkte ruimte daarvoor te reserveeren, maar een betrekkelijk groote oppervlakte, daar nog een aparte kliniek voor de practische verloskunde zou moeten gebouwd worden, en eventueel voor de oogheelkunde, terwijl daarnaast laboratoria voor de pathologische anatomie, hygiëne en pharmacodynamie zouden moeten verrijzen.

Het belang van deze regeling springt in het oog. In het algemeen gevoelt men het groote belang van de practische richting die hier voorgesteld wordt, omdat degenen, die met ons sympathiseeren, gaarne in eigen inrichtingen verpleegd en behandeld worden en in de tweede plaats, omdat dan meer gelegenheid zou gegeven worden voor de opleiding van het verplegend personeel, waaraan, zooals nog onlangs bleek op de Conferentie van den Geref. Bond van Vergn. en Stichtingen van Barmh. groote behoefte bestaat. Van evenveel beteekenis kan evenwel geacht worden het feit, dat na de benoeming van de klinische en theoretische Hoogleeraren de weg openstaat dat aan de Vrije Universiteit het doctoraal examen in de geneeskunde zou kunnen worden afgelegd en dat degenen, die onder onze leiding een proefschrift schrijven, bij ons zouden kunnen promoveeren. De klinieken zouden, evenals dit nu het geval is met de Psychiatrische-Neurologische Kliniek, onder het Bestuur van eene Vereeniging moeten komen, terwijl de laboratoria zouden moeten ressorteeren onder de Universiteit.

Een en ander zal veel geld kosten, maar toch lang niet zooveel, als vroeger vermoed werd, indien namelijk in verband met de Ziektewet, de genoemde regelingen door den Minister getroffen worden. Behalve de Ziekenfondspatienten, die we dan verplicht zijn te verplegen, kunnen we dan ook hoogere klasse-patienten opnemen en de ervaring van de Kliniek vóór den oorlog heeft bewezen, dat men zich dan ongeveer kan bedruipen. Der-zake-kundigen meenen ook, dat dit ook met de andere klinieken het geval zal zijn, zoodat we alleen den allereersten tijd moeilijkheden zouden hebben. Het is niet uitgesloten dat ook het Laboratorium voor de pathologische anatomie, wat de oprichting betreft en het onderhoud, zou kunnen profiteeren van de regelingen, die met het oog op de Ziektewet zullen getroffen worden. Dan blijven nog een paar Laboratoria over, die evenwel door het van Coeverden Adriani-fonds zullen kunnen worden gesteund, omdat dit fonds in de allereerste plaats moet dienen voor de faculteiten, die nog niet, of niet ten volle aan de V. U. bestaan. Moeilijkheden zijn er zeer zeker, maar we mogen hopen, dat we onder Gods hulp deze grootsche taak zullen kunnen volbrengen. Daarvoor is echter noodig een krachtige actie bij de leden onzer Vereeniging, die, overtuigd van het groote belang van deze plannen, zeker niet achter zullen blijven en aan dezen oproep gehoor zullen geven.

Met veel belangstelling werd deze belangrijke inleiding gevolgd. De heer Tj. Kuipers meende bij de daarop volgende bespreking, dat het bedrag van 2 millioen te laag geraamd is. Om den noodigen grond etc. te verkrijgen, zullen de kosten zeker nog een 1½ millioen hooger stijgen.

Door Dr. D. Schermers werd in overweging gegeven om voor deze plannen overleg te plegen met de Geref. Ver. voor Ziekenverpleging te Amsterdam en met de Ver. voor Geref. Ziekenverzorging.

Prof. Bouman besprak daarop nader de exploitatiekosten en verklaarde het een ideaal te vinden indien van de door Dr. Schermers aangewezen vereenigingen den impuls uitging.

Op verzoek van den Voorzitter werd door Ds. Datema, van Haarlem, de morgenvergadering met gebed gesloten.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen: Letter R. G. te Zutphen ƒ 2.50 voor de School en ƒ 3.50 voor de Kerk (pastorie); van Mevr. W. de J., te Sneek ƒ 5; per aangeteekenden brief, stempel Arnhem, zilverbon van ƒ 1.

Ds. J. H. Houtzagers, Voorzitter,
Arnhem, Velperweg 88.

Uit de Pers.

Helder gesteld en kort saamgevat is het betoog, dat Dr. A. Kuyper Jr., van Rotterdam, in de *Gereformeerde Kerkbode* van 26 Juni j.l. plaatsen liet.

Het loont de moeite den inhoud ervan ook aan de lezers van *de Heraut* voor te leggen.

Het luidde aldus:

De Apostel Paulus schrijft aan de gemeente van Corinthe dat hem is bewezen een vermenigvuldigde genade.

Genade is altoos een vrije gunst die God de Heere uit ongehoudene goedertierenheid schenkt. Als wij iets ontvangen waarop we geen recht of aanspraak hebben, dat we zelfs door onze zonde verbeurd hebben en dus niet meer durven verwachten, dan spreken we van genade.

Al het goede dat wij van onzen God, van onzen Vader in de hemelen ontvangen, zoo naar ziel als naar lichaam, is genade. Want wij kunnen nooit iets eischen, kunnen nooit ons recht doen gelden. Reeds het leven hier op aarde, de gezondheid, de spijs en drank, en alle goede gaven worden ons geschonken uit ongehouden goedertierenheid van den Vader der lichten, van wien alle goede gave is afdalende.

Maar zeer in het bijzonder spreken we van genade als Gods barmhartigheid bewezen wordt aan een doemschuldig zondaar, die door zijn zonden niet alleen al Gods weldaden duizendwerf verbeurd heeft, maar ook eeuwige straffen naar ziel en lichaam verdiend heeft, en als desondanks al die straffen hem worden kwijtgescholden, en hij tegen alle verwachting in toch met Gods goedertierenheden wordt omringd. Dat is genade voor genade.

Genade is het ook als de Heere luistert naar onze gebeden, die goedgunstig verhoort, uitredding geeft uit nood en dood, en met goedertierenheid en barmhartigheid wil kronen, om de eere van zijn grooten Naam.

Als Paulus hier gewaagt van vermenigvuldigde genade die hem is bewezen, heeft hij op dit laatste het oog.

Dat blijkt wel uit de voorafgaande verzen in dit hoofdstuk, als de Apostel er melding van maakt dat hij de dooding van den Heere Jezus altoos in het lichaam omdraagt, dat wil zeggen ten allen tijde om Christus wil aan het gevaar des doods onderworpen is. Hij zegt immers: wij die leven, worden altijd in den dood overgegeven om Jezus wil, opdat ook het leven van Jezus in ons sterfelijk vleesch zou geopenbaard worden.

Het leven van Paulus was, naar den mensch gesproken, een moeilijk en zwaar leven. Maar Gods genade werd in hem bijzonder verheerlijkt. De Heere gaf altoos redding en uitkomst uit nood en dood. En daarom was de Apostel wel verdrukt, doch niet benauwd, soms twijfelmoedig doch niet mismoedig, vervolgd doch niet verlaten, nedergeworpen doch niet verdorven.

En nu roemt hij in Gods genade als de Heere hem redt uit de kaken van den dood. Het was genade, want de Heere was vrij om hem door de vijanden weg te laten nemen uit dit leven, en hem op te nemen in zaligheid en heerlijkheid. Maar de Heere betoont het klaarlijk, dat Hij geen lust had in Paulus dood, en dat de dood zijner gunstgenooten kostelijk is in zijn oogen.

En dat heeft de Heere niet éénmaal gedaan, maar herhaalde malen. Paulus droeg altoos de dooding van den Heere Jezus in zijn lichaam. Hij betuigt aldus: ik sterf elken dag. Maar telkens redde de Heere uit nood en dood. De genade en verlossing werd telkens weer op nieuw bewezen. En met het oog daarop spreekt de Apostel van de vermenigvuldigde genade die hem is betoond.

Het was genade voor Paulus relve, die alhoewel soms wenschende ontbonden te worden en met Christus te wezen, omdat voor hem dat zeer verre het beste was, aldus gespaard en bewaard te worden, omdat hij daardoor langer verwaardigd werd tot de eere van den dienst des Heeren in het Koninkrijk Gods.

Maar bovenal was het genade voor de gemeente. Door de verlossing van Paulus uit nood en dood, kon hij telkens weer met den vollen troost van het Evangelie tot de gemeente komen, en zijn heerlijken arbeid in haar midden verrichten, en kon zij de rijke vrucht ervan genieten.

Daarom schrijft de Apostel, hiervan gewagende: want al deze dingen zijn om uwentwil. Zij komen u, o gemeente ten goede. Gij ontvangt er al het profijt van.

Is er een vermenigvuldigde genade, zij is er voor den Apostel des Heeren, maar zij is er ook voor de gemeente van Christus Jezus.

Bewijst de Heere genade, Hij heeft er ook een doel mede. En het doel van deze vermenigvuldigde genade wordt door den Apostel hier duidelijk aangegeven: opdat de vermenigvuldigde genade door de danksegging van velen, overvloedig worde ter heerlijkheid Gods.

Allereerst vraagt de Heere danksegging. De Heere wil erkend worden in de weldaden die Hij schenkt, in de genade die Hij betoont. Reeds menschen kunnen ons zoo gekrenkt voelen wanneer onze blijken van gunst niet worden opgemerkt, als daarvoor het woord van dank niet wordt uitgesproken, als daarvoor niet uit eenige daad de ware dankbaarheid en erkentelijkheid blijkt. Hoeveel te meer moet het dan God den Heere niet krenken, als Zijn weldaden, die Hij ons nietigen en doemschuldigen schepselen bewijst, niet met dank en lof worden ontvangen.

De Heere vraagt een opmerkend oog, en dat we het dankbaar hart Hem tot offerande bieden. En de Heere vraagt ook dat we onze dankbaarheid niet alleen met woorden uitspreken, maar ook met de daad betoonen. Voor de genade zelve, en zeer in het bijzonder als er een vermenigvuldigde genade is.

In de tweede plaats zegt dit Schriftwoord ons, dat de genade vermenigvuldigd wordt, opdat zij overvloedig worde tot heerlijkheid Gods.

God de Heere zoekt altoos de eere van zijn grooten Naam. Hij heeft alle dingen om Zijns zelfs wil geschapen. Het moet alles Gods eere dienen en zijn glorie verbreiden. Zijn eere klimt zelfs op uit het stof.

De genade wordt bewezen aan een menschenkind, niet alleen opdat die mensch begenadigd zou worden, maar opdat in en door die genade God zou verheerlijkt worden. Alle genade is dienstbaar aan Gods eere, opdat God de Heere groot zou zijn en Hij alleen.

Wordt u de genade geschonken, dat uwe zonden zijn vergeven, dat gij tot geloof en bekeering kwaamt, dan is God de Heere groot in Zijn barmhartigheid en liefde. Hij vraagt uwe danksegging, Hij luistert naar uw aanbidding en lofzang.

Wordt u de genade geschonken, dat de Heere u helpt uit allerlei gevaar, ja zelfs uit nood en dood, dan is de Heere groot in zijn liefderijk bestel. Hij vraagt van u de oprechte dankbaarheid, de betooning van uw liefde, de aanbidding van uw ziel.

En is het dat de genade vermenigvuldigd wordt, dan moet door de danksegging van velen overvloedig worden de heerlijkheid Gods. Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen.

De lezing van zulk een artikel sticht.

Voor Kinderen.

IN VREEMDE HAVEN.

VIII.

Aan boord.

De twee reisgenooten waren nu het doel van hun tocht nabij, en wandelden op het Water er heen.

De lezer zal misschien vragen, hoe het mogelijk was op het water te wandelen. Dat zit zoo. De Amsterdamsche gracht of straat, die thans meestal het Damrak genoemd wordt, heette vroeger veelal het Water, naar het breede water, de uitmonding van den Amstel, er langs. Het water lag tusschen den Dam en het IJ, en is thans grootendeels gedempt.

Nadat Hendrik in een bootje naar de »Zeemeeuw« was gebracht, beklommen hij en zijn makker langs een laddertje het schip, waarbij de eerste meermalen duizelig werd en vreesde te vallen. Eindelijk waren zij boven, maar vriendelijk was de ontvangst niet.

De eerste die hun tegemoet kwam was een groote hond, die Hendrik verwelkomde met een grimmig dof gebrom en die wel meer zou gedaan hebben, als de zeeman hem niet met een geweldigen schop had op de vlucht gejaagd.

»En nu ga ik den ouwe opzoeken en vertellen, dat we terug zijn«, zei de matroos. »Je zult wel bij hem moeten komen. Wacht hier maar eens, ik kom zoo terug«.

Het duurde geruimen tijd eer de matroos weder kwam. Eindelijk verscheen hij en geleidde Hendrik langs verschillende wegen en trappen tot zij stonden voor een deur. Zij klopten aan en Hendrik ging naar binnen. De kapitein die eenige papieren voor zich had keek daarin, terwijl de jongen stond te wachten en nu en dan waagde eens rond te zien. Hij maakte bij zich zelf de opmerking, dat de kamer, de kajuit van den kapitein, wel netjes en fraai er uitzag, maar toch bekrompen en klein was vergeleken met de vertrekken van de boerenwoningen, die hij op het dorp gezien had. Maar er was niet veel tijd tot denken. Want de kapitein begon enkele vragen te doen, waarop een kort antwoord paste, en zei toen:

»Je kunt gaan jongen. Pas goed op, dan zul je geen berouw hebben hier te zijn gekomen. Maar denk er om, oppassen is de boodschap. Is er iets heel bizonders, dan kun je mij spreken, anders doe je alles af met den eersten stuurman. Denk er aan, dat je elke morgen vóór het ontbijt hier komt om den boel af te stoffen. Zie je daar die vier schilderijtjes boven de kast? Daar moet je heel voorzichtig mee omgaan. Ze mogen niet beschadigd worden en de lijsten moeten telkens afgewreven worden. Ik geloof dat je daar wel op letten zult, want kapitein Klaver, je vrind, heeft mij uitdrukkelijk verzocht je dit te zeggen. Overigens hadt je misschien bij hem op een pleizierreis gerekend. Het spijt me voor je, dat daar nu niets van komt. Maar toch, als ik over je tevreden ben, loopt alles wel goed". Hiermee kon Hendrik vertrekken.

Hij wist niet beter te doen dan nu den eersten stuurman op te zoeken die, gelijk hij wel begreep, zijn eigenlijke patroon zou worden. Toen hij echter op aanwijzing van een matroos zoo eerbiedig mogelijk bedoelden stuurman wilde aanspreken, liep deze hem voorbij alsof hij niets had gemerkt. En toen Hendrik zijn nood klaagde aan een jongen zeeman, zei deze lachend:

»Natuurlijk zag de stuurman je niet. Bij je meerderen wacht je hier altijd tot je geroepen wordt«.

Reeds dien zelfden avond gebeurde dat.

Maar Hendrik wist dat natuurlijk niet vooruit. Hij voelde zich weinig vroolijk gestemd, en zocht, niet wetende waarheen te gaan, een zitplaatsje op een kist. Nu en dan kwam een van het scheepsvolk voorbij, ook jongens van zijn leeftijd; maar niemand lette op hem. Zijn gedachten gingen onwillekeurig terug naar het dorp dat hij verlaten had. Was het dan niet veel prettiger dan hier op het schip waar hij niemand kende, en waar men bijna geen ruimte had om te loopen.

In zijn overpeinzingen werd hij gestoord door de stem van iemand dicht bij, die duidelijk verstaanbaar zong:

Kwaart, kwaart!
God geev' ons al behouden vaart,
Op deze vaart en alle vaart;
Het jongste varen God bewaart.

Al kende Hendrik nu ook dit oude zeemansliedje niet, toch was er in de woorden iets dat hem trof, en herinnerde aan wat hij in zijn jeugd gehoord had.

Juist wilde hij opstaan om te zien wie de zanger was, maar deze kwam hem reeds, nog altijd zingende, te gemoet. 't Was een man van een jaar of veertig met een blozend goedhartig gezicht. Hij droeg een luchtig mutsje en voorts een geelwit pak, dat zijn zware gestalte nog meer deed uitkomen.

Zou dat ook een meerdere zijn? sprak Hendrik bij zich zelf, maar in elk geval waag ik het er op.

Meteen liep hij op den grooten man toe en vroeg heel beleefd:

»Kunt u mij misschien ook zeggen, mijnheer, waar ik wezen moet en waar mijn koffer kan zijn?«

De aangesprokene keek wat verbaasd, en zei met een goedigen lach: »Je bent hier zeker vreemd, vriend; wat kom je doen?«

»Ik moet met het schip mee, mijnheer«.

»Geen mijnheer als je blieft. Ik ben de kok en niets anders.«

»Weet u ook waar ik wezen moet?«

De kok dacht even na en zei toen:

„Ben je misschien de jongen, die kapitein Klaver mee zou brengen. Een kok hoort alles, zooals je merkt«.

De goede kok nam den vreemdeling mee, die nu zijn geschiedenis moest vertellen. Midden in 't verhaal viel de kok hem eensklaps in de rede met den uitroep:

»Dan zijn we zoowat buren; ik ben ook van een dorp en wel vlak bij het jouwe. Nu, des te beter vrienden. Als je iets niet weet, vraag je het mij maar. Maar één ding, nooit vloeken, hoor. Dat past niet.

»Ik vloek nooit« zei Hendrik eenvoudig. En aan het versje dat u zong zou ik zeggen, dat u een man is als mijn vader, die God vreesde.

»Ik hoop het« zei de kok. »Zonder God gaat het niet goed. Maar kom nu mee«.

»Weldra had Hendrik in het ruim zijn kist tusschen vele andere ontdekt en ook zijn slaapvertrek in oogenschouw genomen. Dat was een groote ruimte, waarin Hendrik met verbazing voor het eerst hangmatten te zien kreeg. Dat waren hangende bedden die, al slingerd. het schip ook, toch rechtstandig bleven. De slaper rolde er dan niet uit. Soms hing men een zwaren kogel onder het bed, en dan schudde het in 't geheel niet.

Een paar uur deed Hendrik onder geleide van den vriendelijken kok niet veel anders dan kijken en praten. Zoo had hij zich het schip en het zeemansleven niet voorgesteld als hij 't nu zag. Hij zou nog veel meer ervaren.

Tegen zeven uur werd hij geroepen bij den eersten stuurman. Deze zag er nu juist niet vriendelijk uit, en wel geschikt om vrees in te boezemen. Hij was kort in zijn vragen, maar scheen toch wel alles te willen weten. Van vriendelijkheid jegens den knaap, die toch een wees en vreemdeling was, liet hij niets blijken, veeleer het tegendeel.

BRIEFWISSELING.

P. v. d. D. Azn, te B. In orde ontvangen. We willen doen wat wij kunnen, maar — een weinig geduld.

Hoogenbirk.

Buitenland.

Afrika. Hulp van de Geref. Kerk aan de Gustaaf-Adolf vereeniging.

De Geref. kerk van Zuid-Afrika heeft aan het Centraal bestuur der Gustaaf-Adolf vereeniging een half millioen mark gezonden ten behoeve van Duitsche en Oostenrijksche kerken. Een gelijke som werd te voren door de Duitsche en Oostenrijksche hulpvereeniging in Kaapstad voor hetzelfde doel gezonden. Het bestuur der Gustaaf-Adolf vereeniging heeft in een schrijven om voor deze gaven te danken, gewezen op het bedrijven van gruweldaden door de zwarte troepen in de bezette gebieden van Duitschland en de verwachting uitgesproken, dat de Gereformeerde Kerk der Zuid-Afrikaansche boeren, die tengevolge van hun dagelijkschen omgang met het zwarte ras sterk zullen gevoelen welk een ongehoorde smaad dit voor Duitschland is, na een onbevooroordeeld onderzoek die stappen zal doen, die het geweten haar voorschrijft.

Winckel.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Heerlijke dagen zijn doorleefd. Wat jammer voor de H.H. Juristen, zoowel hoogleeraren als oud-studenten, dat bezigheden hun belet hebben het kostelijke referaat van Prof. Mr. Anema te kunnen bespreken.

Maar de afwezigheid dezer mannen had deze goede zijde, dat nog duidelijker dan anders uitkwam, hoe innig de band is dien ook de rechtsgeleerdheid aan de theologie verbindt.

Zulk een openbaar college heeft een groot nut. Moet de jaarvergadering meer dienen om de leden en begunstigers telkens op nieuw te doen gevoelen, hoe de Univeriteit aan het volk verbonden is, de wetenschappelijke samenkomst is meer bestemd om voeling te houden met de mannen der wetenschap die reeds in de praktijk zijn.

Evenmin als het bijwonen der colleges aan de leden en begunstigers kan worden toegestaan, zoo is het ook raadzaam om deze wetenschappelijke betoogen alleen aan de geleerden over te laten.

Willen de broeders (of zusters) toch komen, welnu laten ze komen, het is voor hun rekening of ze zich zullen vervelen over al het geleerde dat over het »wezen in den vorm" en de »vorm van het wezen" en wat al niet meer wordt gehoord.

De regelingscommissie weet het wel. Zij laat de mannen der wetenschap maar voortwerken.

In de kerk in de Ridderstraat, daar waren allen genoodigd en bijeen de mannen der Vrije Universiteit, Hoogleeraren en Studenten, de mannen en vrouwen der Vereeniging, Directeuren, leden en begunstigers. Daar waren ze bijeen in met het elkander het aangezicht des Heeren te zoeken. En geleerden en eenvoudigen, aanzienlijken en minder met aardsche goederen bedeelden, bogen in ootmoedigen dank en hartelijke smeeking het hoofd voor Hem, die de Universiteit gaf en die daarin aan de belijders van Zijn Naam een werk op de handen heeft gezet.

Het gezellig samenzijn riep nog eens het »bonsteisel" in het geheugen terug en had bijna het reeds afgeleerde »in de rij staan" opnieuw geleerd.

Maar wie is in staat om honderden menschen tegelijk te helpen en de uitgereikte »bons" te verwisselen. Toch heeft dit wachten niet verveeld. Het was er recht gezellig, en dat de regelingscommissie op zooveel gasten had gerekend, bleek duidelijk op den volgenden dag, toen nog ƒ 100 werd uitgereikt omdat de kosten der receptie zooveel minder waren als was bijeengebracht.

De jaarvergadering is de plaats en biedt de gelegenheid om te hooren en te spreken.

Reeds werd het veertig jarig bestaan der Universiteit in 't vooruitzicht gesteld, en tevens werd teruggezien op de jaren die voorbijgingen.

God heeft groote dingen aan ons volk gedaan en wij verwachten in biddend opzien tot Hem nog grootere dingen.

Met aandacht werd geluisterd naar het plan voor de Medische faculteit. Geld was noodig veel geld, zooveel geld dat er zonder overheidshulp geen denken aan was.

Met instemming vernam de vergadering de waarschuwing van Prof. Mr. D. P. D. Fabius.

Wees gewaarschuwd, denk er aan dat overheidsgeld gevaar geeft voor de vrijheid.

Dat is ook zoo. Liever arm dan het beginsel verloochend, liever miskend of niet erkend, dan de vrijheid te missen.

Zulke waarschuwende stemmen blijven noodig. Het verlangen naar positie heeft reeds menigeen op den verkeerden weg gebracht. Dat bleek duidelijk uit het »conflict Groen-van der Brugghen", door Prof. Dr. Goslinga behandeld.

Een echt bad in de geschiedenis. Maar alleen voor goed geoefende zwemmers, want het water was diep en de afstand van den eenen oever tot den anderen wel wat lang. Maar wij kwamen er. Ook de stoffelijke belangen werden niet vergeten.

Een »klinkende" toespraak was door den voorzitter der regelingscommissie gehouden.

Wat een keurig denkbeeld, om, niet zooals tot nog toe, alleen de Kerken der provincie, maar alle Gereformeerde Kerken in Nederland te noodigen een collecte te houden. Hieraan was ruim voldaan.

Reeds nu was een bedrag van ƒ 8400 ingekomen, en het uitzicht bestaat dat dit wel tot ƒ 10.000 klimmen zal. Het was een gerustste-